

NOI DESCOPERIRI DIN NECROPOLA CALLATIANĂ

Laurențiu RADU

În toamna anului 2005 s-au efectuat în orașul Mangalia mai multe lucrări pentru modernizarea sistemului de termoficare. Una dintre aceste săpături, realizată fără supraveghere arheologică, a dus la descoperirea unor morminte aparținând necropolei antice din zona de nord a orașului¹, afectate din păcate de intervențiile mecanice.

Cercetările arheologice efectuate în această zonă a orașului au evidențiat existența unei necropole care a funcționat în epoca elenistică, romană și romano-bizantină². Investigația arheologică de salvare a cuprins zona străzii Nicolae Iorga, între capătul acesteia dinspre strada Rozelor și intersecția cu strada Pictor Tonitza, pe o lungime de circa 54 m (Pl. I). S-au descoperit 8 morminte, afectate, cu o singură excepție, de lucrările mecanice (Pl.II):

M 1 – c. 5, – 1,30 m (Pl. III, IV/M 1); mormânt de înhumatie în groapă simplă, adult, orientat E-V cu craniul la est, așezat pe spate; afectat de lucrările mecanice. Inventar: strigiliu fragmentar din fier aflat în zona brațului drept.

M 2 - c. 11-12, – 1,30 m (Pl. III, IV/M 2); mormânt de înhumatie în groapă simplă, adult, orientat E-V cu craniul la est, cu o ușoară deviere spre sud, așezat pe spate, brațele pe lângă corp și picioarele întinse; afectat de lucrările mecanice. Inventar: monedă histriană din argint (Pl. VI/6), pe avers cele două capete afrontate, pe revers vulturul pe delfin; datată în sec. IV a.Chr³.

M 3 - c. 2, - 0,5 m (Pl. IV/M 3); în profilul de nord al secțiunii a apărut o parte dintr-o amforă, răsturnată la 45° (nu s-a reușit identificarea acesteia). În lateral și puțin în spatele vasului s-a descoperit un craniu uman și alte câteva fragmente osteologice, probabil o reînhumare modernă sau contemporană a unui mormânt antic.

M 4 – c. 17-18, - 1,25 m (Pl. III, IV/M 4); mormânt de înhumatie în groapă

¹ Despre necropola callatiană vezi PREDA 1980; IONESCU *et alii* 2002-2003; UNGUREANU, RADU 2006.

² PREDA 1961, p. 275-303; PREDA, POPESCU, DIACONU 1962, p. 439-455; PREDA 1966, p. 137-146; PREDA, CHELUȚĂ-GEORGESCU 1975, p. 55-75; BÎRLĂDEANU-ZAVATIN 1977, p. 127-152.

³ Mulțumim pentru identificare colegului G. Talmațchi, MINA Constanța.

simplă; adult, orientat E-V cu craniul la vest, cu o ușoară deviere spre sud; așezat pe spate, brațele pe lângă corp și picioarele întinse; afectat de lucrările mecanice. Inventar: două statuete mici de lut ars, identice, cu înălțimea de 0,10 m, reprezentând bustul unui personaj feminin, într-o atitudine rigidă, purtând un chiton decoltat, cu talia ridicată. Una dintre piese a fost găsită întreagă (Pl. VI/3), iar cealaltă fragmentară (dar întregibilă, Pl. VI/4). În mormânt, o statueta era așezată în dreptul umărului stâng, iar cealaltă pe antebrățul drept. La mâna stângă a scheletului s-a identificat un inel din fier, din care s-a păstrat doar chatonul. Cele două statuete sunt identice cu o altă piesă descoperită tot la Mangalia, într-un mormânt datat în secolul IV a. Chr.⁴ și cu o piesă din catalogul V. Canarache⁵.

M 5 – c. 21, – 1,30 m (Pl. III, V/M 5); mormânt de înhumatie protejat de țigle așezate în două ape, distruse de utilajul mecanic; conținea scheletul unui adult, orientat N-S, cu craniul la sud cu fața spre est; brațele pe lângă corp și picioarele întinse. Fără inventar.

M 6 – c. 25, – 0,70 m (Pl. III, V/M 6); mormânt de înhumatie în cistă realizată din blochete mici de calcar, afectată de utilajul mecanic; surprins doar în zona profilului sudic. Orientarea cistei este SE – NV. S-au observat doar câteva mici fragmente osteologice. Ca inventar, s-a recuperat un bol ceramic (Pl. VI/5, VII/2) cu picior inelar, buza ușor răsfrântă spre interior; diametrul gurii – 0,08 m, înălțime – 0,025 m, diametrul fundului – 0,04 m; piesa, de epocă elenistică, o datăm în secolul II a. Chr.⁶; câteva fragmente recuperate ale unui obiect din bronz, aparțin probabil unei fibule. Tot un mormânt în cistă din bolovani a fost descoperit la Neptun și datat aproximativ în aceeași perioadă⁷.

M 7 – c. 18, – 1,10 m (Pl. III, V/M 7); mormânt de înhumatie cu firidă laterală blocată cu un zid din blochete de calcar. Orientare E-V cu o ușoară deviere spre sud. Scheletul, foarte slab conservat, era orientat cu craniul spre est. Inventar: cană din sticlă cu corp globular, gât cilindric scurt, cu toartă masivă cu denticuli, înălțime 0,130 m (Pl. VI/1, VII/1). Piese asemănătoare aflăm la Histria, în inventarul unui mormânt din prima jumătate a sec. I p. Chr.⁸ și la Mangalia-nord (ultimul exemplar este datat „în principal în sec. I p. Chr., mai puțin în sec. II p. Chr.”⁹). Din inventarul mormântului mai fac parte un unguentarium din sticlă, cu înălțimea de 0,06 m (Pl. VI/2, VII/3); aflăm analogii la Tomis (deși exemplarul nostru are aspect puțin mai zvelt), datat tot în sec. I p. Chr.¹⁰; un pahar fragmentar din sticlă¹¹; un inel din bronz cu gemă și un alt inel din fier, tot cu gemă, slab conservat, aflat în curs de restaurare; cuie din fier de la sicriu. Morminte de același tip au mai fost descoperite în necropola callatiană, într-o cercetare din anul 2005, în zona fostei unități militare de pe str. Oituz¹².

⁴ CHELUȚĂ-GEORGESCU 1974, p. 185, pl. 8.

⁵ CANARACHE 1969, p. 124, fig. 172 și tiparul de la p. 48-49.

⁶ BUCOVALĂ 1969, p. 303, fig. 6 cu comentarii asupra evoluției acestei forme; BUCOVALĂ 1967, p. 62, fig. 39, p. 65, fig. 41.

⁷ ICONOMU 1968, p. 254.

⁸ ALEXANDRESCU 1966, p. 220 și pl. 81; ISINGS 1957, p. 69, form 52.

⁹ BUCOVALĂ 1969, p. 24, tipul I, fig. 1; ICONOMU 1968, p. 256, fig. 30.

¹⁰ BUCOVALĂ 1968, p. 84, nr. 136.

¹¹ Piesa este în curs de restaurare.

¹² Comunicare prezentată de M. Ungureanu și L. Radu la Sesiunea Pontica, Constanța, din anul 2005; CCA 2006, p. 215, punct Cartier Dobrogea II, lot 6-8.

M 8 – c. 24, - 1 m; în profilul de sud al secțiunii s-a observat un craniu, restul scheletului fiind distrus de lucrările mecanice. Nu am putut determina orientarea mormântului și nici încadrarea cronologică a acestuia.

Din punct de vedere cronologic, cele 8 morminte recent descoperite se încadrează astfel:

- patru sunt de epocă elenistică: M 1, M 2, M 3 și M 4; ele au ca elemente comune tipul de mormânt în groapă simplă și orientarea E-V a scheletului, cu capul la est (excepție M 4 orientat E-V, dar cu capul la vest și M 3); pe baza inventarului funerar putem aprecia datarea lor în secolul IV a. Chr;

- M 6, aparține unei categorii mai rar întâlnite la Callatis; îl încadrăm, după inventarul descoperit, în sec. II a. Chr.;

- două morminte sunt de epocă romană timpurie: M 5 și M 7 (ultimul îl datăm după inventarul funerar în secolul I p. Chr.).

Datele prezentate contribuie la o mai bună cunoaștere a necropolei aflate la nord de zidurile cetății callatienae și confirmă utilizarea acesteia o lungă perioadă de timp, din secolul IV a. Chr. până în secolul I p. Chr.

BIBLIOGRAFIE

ALEXANDRESCU 1966 - P. Alexandrescu, *Necropola tumulară*, în Histria, II, București, 1966 (coord. Em. Condurachi).

BÎRLĂDEANU-ZAVATIN 1977 - E. Bîrlădeanu-Zavatin, *În legătură cu o necropolă de epocă romană timpurie la Callatis*, Pontica 10 (1977), p. 127-152.

BUCOVALĂ 1967 - M. Bucovală, *Necropole elenistice la Tomis*, Constanța, 1967.

BUCOVALĂ 1968 - M. Bucovală, *Vase antice de sticlă la Tomis*, Constanța, 1968.

BUCOVALĂ 1969 - M. Bucovală, *Tradiții elenistice în materialele funerare de epocă romană timpurie la Tomis*, Pontica 2 (1969), p. 297-332.

CANARACHE 1969 - V. Canarache, *Măști și figurine Tanagra din atelierele de la Callatis-Mangalia*, Constanța, 1969.

CHELUȚĂ-GEORGESCU 1974 - N. Cheluță-Georgescu, *Morminte elenistice și romane descoperite în zona de nord și nord-vest a necropolei callatienae*, Pontica 7(1974), p. 169-189.

ICONOMU 1968 - C. Ionomu, *Cercetări arheologice la Mangalia și la Neptun*, Pontica 1(1968), p. 235-268.

IONESCU et alii 2002-2003 - M. Ionescu, N. Alexandru, R. Constantin, *Noi cercetări în necropola paleocreștină callatiană*, Pontica 35-36(2002-2003), p. 225-277.

ISINGS 1957 - C. Isings, *Roman Glass from Dated Finds*, Groningen, Djakarta, 1957.

PREDA 1961 - C. Preda, *Archaeological discoveries in the greek cemetery of Callatis (IVth – IIIrd centuries before our era)*, Dacia NS 5 (1961), p. 275-303.

PREDA, POPESCU, DIACONU 1962 - C. Preda, Em. Popescu, P. Diaconu, *Săpăturile arheologice de la Mangalia (Callatis)*, Materiale 8 (1962), p. 439-455.

PREDA 1966 - C. Preda, *Câteva morminte din epoca elenistică descoperite la Callatis*, SCIV 17 (1966), 1, p. 137-146.

PREDA, CHELUȚĂ-GEORGESCU 1975 - C. Preda, N. Cheluță-Georgescu, *Săpăturile de salvare de la Mangalia din 1972- necropola callatiană din zona stadionului*, Pontica 8 (1975), p. 55-75.

PREDA 1980 - C. Preda, *Callatis. Necropola romano-bizantină*, București, 1980.

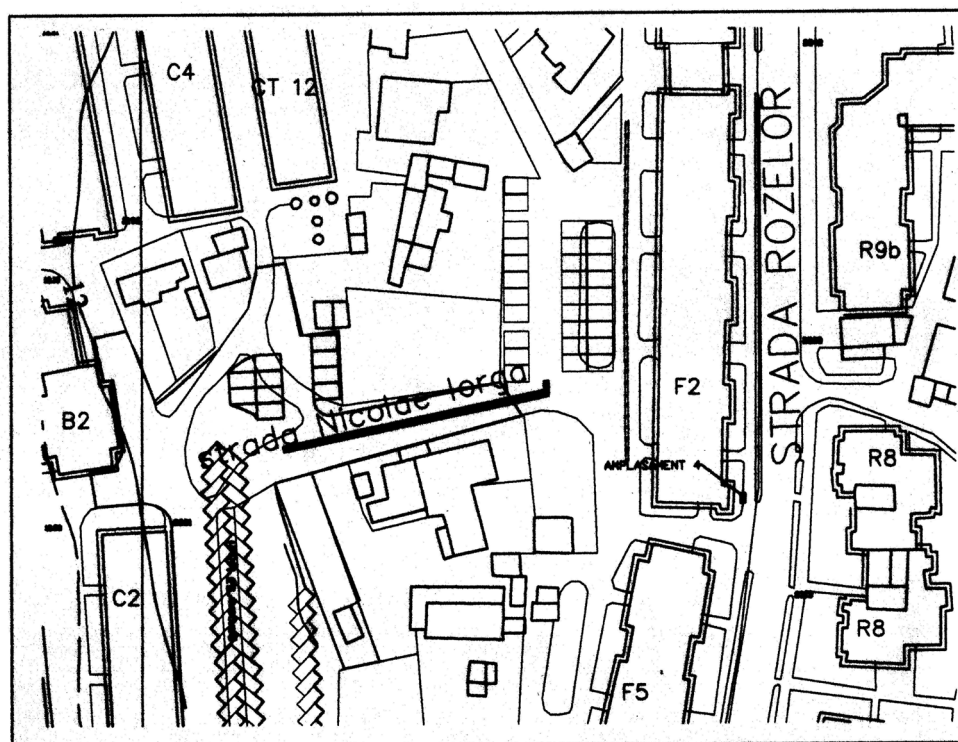
UNGUREANU 2006 - M. Ungureanu, L. Radu, *Cercetări arheologice în necropola romano-bizantină de la Callatis*, Pontica 39 (2006), p. 259- 278.

NEW DISCOVERIES IN THE CALLATIAN NECROPOLIS

Abstract

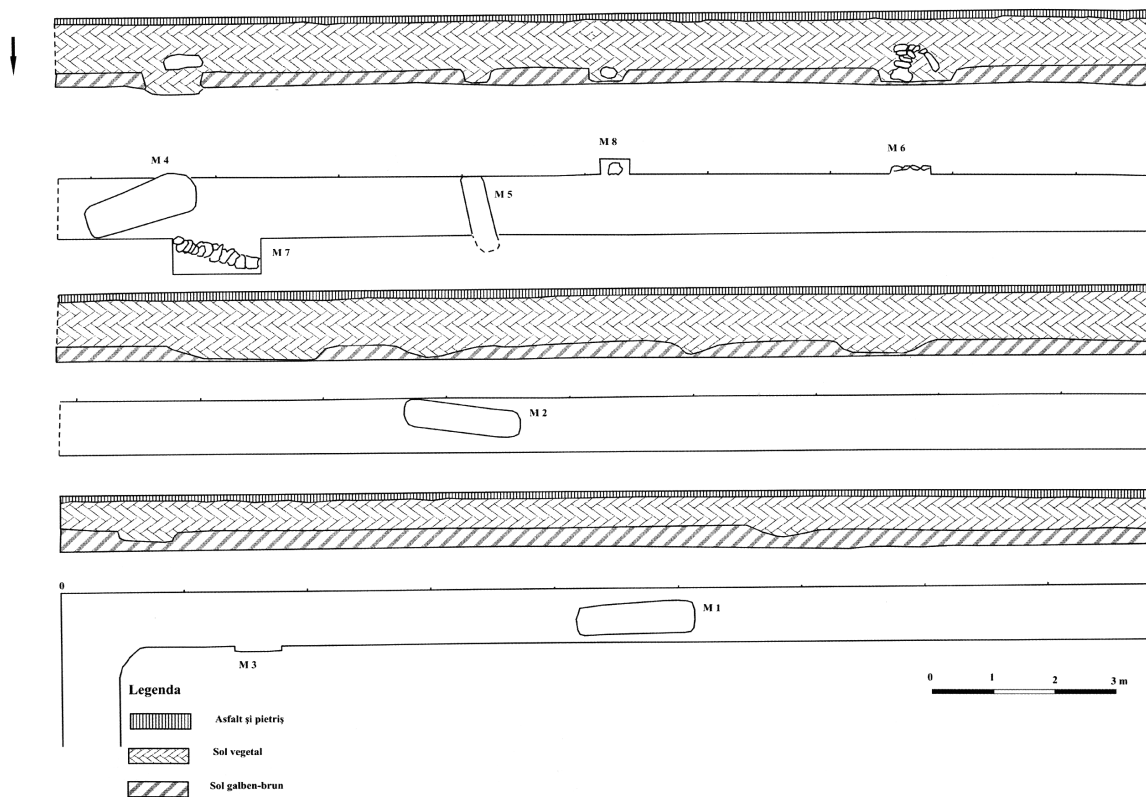
The report refers to the results of a rescue excavation which took place in October 2005 in Mangalia, on N. Iorga street. Eight funeral complexes were identified and investigated. They belong to different periods: 3 are dated back to the 4th century B. C., 1 to the 2nd century B. C. and 2 to the Early Roman Period.

The most important objects found are two burnt-clay statuettes representing a woman, dated back to the 4th century B. C and a bulbous glass jug dated to the 1st century A. D.

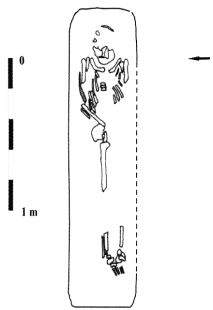

Pl. I – Planul orașului Mangalia cu zona cercetată

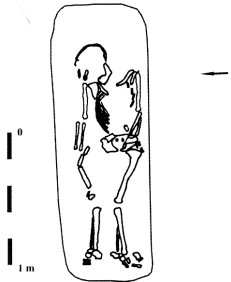
Plan și profil sudic str. N. Iorga

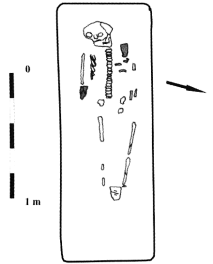
Pl. II – Planul săpăturii de pe strada N. Iorga

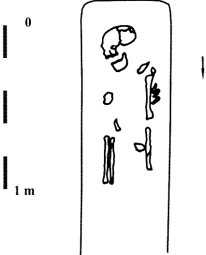
M1

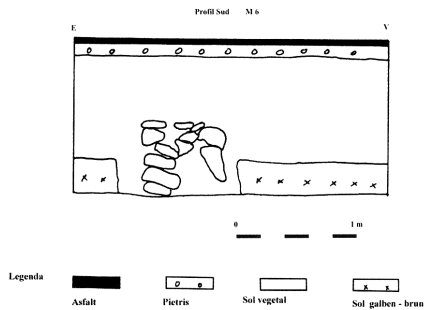
M2

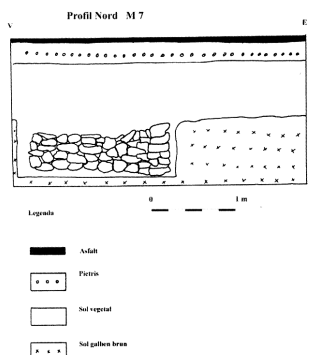
M4

M5

M6

M7

M1

M2

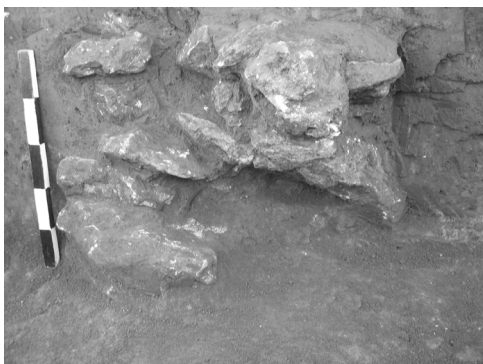
M3

M4

M5

M6

M7

1

2

3

4

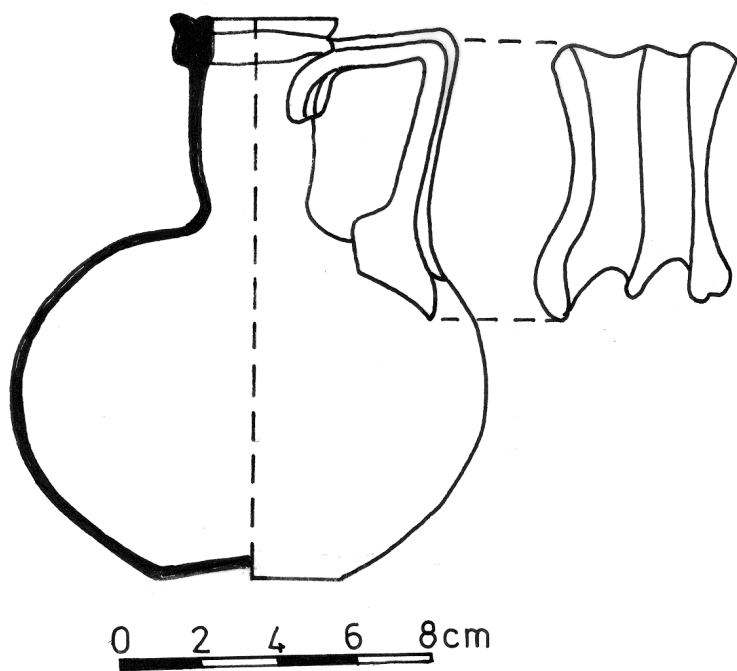

5

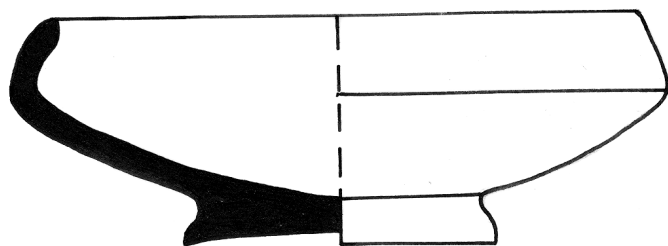

6

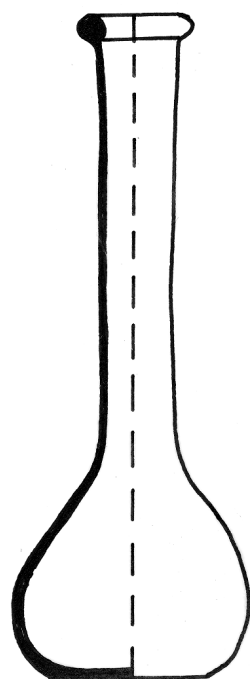
PL. VI

1

2

3